

Yükseköğretim Reformu mu, Özelleştirme mi?

Cumhuriyet, 12.10.2012

[Prof. Dr. Fikret Şenses](#)

Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) yükseköğretim reformu adı altında yeni bir yasa taslağı hazırlığı içinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu taslağın temel yaklaşımını içeren bir metin birkaç gün önce kamuoyuna da yansımıştır. Bu yazıda bu yaklaşımın sadece birkaç unsuruna ilişkin kaygılarımı belirtmekle yetineceğim.

Önce birkaç noktayı anımsayalım. Son yıllarda yükseköğretim sistemi birçok yeni vakıf ve devlet üniversitesi kurularak, YÖK'ün ve hükümetin uyumlu çalışmaları sonucunda aniden ve emsali hiçbir yerde görülmeyen bir hızla genişletildi. Bu yapılırken gerekli altyapı ve yetmişmiş öğretim elemanı kısıtları dikkate alınmadı; eğitim kalitesi göz ardı edildi. Yükseköğretimde okullaşma oranını artırma söylemi içinde üniversitelerimizin genelde üniversite olmaktan çıkarak sıradanlaşmasına göz yumuldu. Üniversite yönetimlerinin ve bunun doğal bir uzantısı olarak akademik kadroların, günümüz Türkiye'sine damgasını vuran dünya görüşü doğrultusunda biçimlendirilmesi sürecine en üst düzeyde katkı sağlanarak girildi. Ülkemizin üst düzey bilim kuruluşları ve yükseköğretim öncesi eğitim sistemimiz de 4x4x4 olarak anılan yasa yoluyla bu süreçten, olumsuz etkileri orta ve uzun dönemde iyice ortaya çıkacak bir biçimde etkilendi. Toplumun geleceğini derinden etkileyen bu süreç boyunca, parasız eğitimde ısrarlı olmalarının bedelini özgürlüklerini kaybederek ödeyen öğrenciler bir yana bırakılacak olursa, üniversitelerimiz başta olmak üzere kamuoyu nedense cılız tepkiler göstermenin ötesine geçemedi.

Bütün bu gelişmelerin doğrudan ve dolaylı bir parçası olan YÖK'ün bu metinde üniversite özerkliğinden, çökseslilikten, kalite güvencesinden bahsediyor olması en azından çelişkili bir yaklaşımdır ve inandırıcılıktan çok uzaktır. Sistem içinde çeşitlilik amaçladığı iddiasındaki YÖK'ün çok kısa bir süre önce üniversiteler arasındaki eğitim sistemi farklılıklarını gözetmeden ve onlara danışmadan bütün üniversitelere bütünleme sınavı uygulama zorunluluğu getirmiş olması bu çelişkilerin en taze örneklerinden birini oluşturmaktadır. Bu metnin kısa sürede yasa tasarisına dönüştürülerek önümüzdeki ay, aslında bu konuyla ilgisi olmaması gereken Milli Eğitim Bakanlığı'na gönderileceğine ilişkin duyularımız yeni bir oldubittiyle karşı karşıya kalınacağı izlenimi yaratmaktadır. Reform mutlaka gereklidir ancak eğitim ve eğitim reformu ciddi bir iştir, yazboz tahtası hiç değildir. Ülkenin birer can damarı olan üniversiteler ve oralarda büyük özveriyle görev yapan yüzlerce öğretim elemanı asla birer edilgen unsur sayılamaz, yeterli süreler verilerek onların görüşleri alınmadan, bütün öneriler kamuoyunda yeterince tartışılmadan ve belirli bir görüş birliğine varılmadan yapılan değişiklikler adı reform da olsa bir dayatmadan öteye geçemez.

Özerklik, akademik özgürlük, kalite, fırsat eşitliği, demokrasi gibi kimsenin karşı çıkmaması gereken kavramlarla süslenen metin içinde gizlenmek istenen iki temel amaç asla gözden kaçırılmamalıdır. Bunlardan birincisi adı değişse de YÖK'ün ve üniversite yönetimlerinin daha da kalıcı bir biçimde siyasal iktidarların denetimine sokulmak istenmesidir. Örneğin, milli irade kavramının içi boşaltılarak dillere pelesenk edildiği bir dönemde en gelişmiş üniversitelerimizde

dahi öğretim elemanlarının yöneticilerini doğrudan seçme hakkından mahrum bırakılmak istenmesi başlı başına bir çelişki olmanın ötesinde ibretle izlenmesi gereken bir yaklaşımdır.

İkinci amaç ise yükseköğretim sistemimizi adım adım özelleştirilerek serbest piyasanın ve onun yerel ve uluslararası temsilcilerinin güdümüne, üstelik fırsat eşitliği perdesi arkasına saklanılarak sokulmak istenmesiyle ilgilidir. Önerilen finansman modelinde devlet üniversitelerinin kendi kaynaklarını kendilerinin yaratması amaçlanmaktadır. Bilimsel araştırmaların “ticari değeri yüksek” konulara, üniversitelerin ve öğretim elemanlarının da birbirleriyle rekabete yönlendirilmek istenmesi de bu piyasa yanlısı bakış açısının bir ürünüdür. Metindeki özelleştirme amacı ve piyasa vurgusu o kadar güçlüdür ki, zaten paralı eğitim veren ve sayılarındaki büyük artış sonunda devlet üniversiteleri yanında sistemin önemli bir parçası haline gelen vakıf üniversiteleriyle yetinilmeyerek bu kez özel üniversitelerin kurulmasının ve yurtdışından getirilmesinin yolu açılmak istenmektedir. 1960’lı yıllardaki özel yükseköğretim felaketinden hiç ders almayan bu yaklaşımın eğitimin önceki kademelerinde zaten çok yüksek boyutlarda olan fırsat eşitsizliğini daha da tırmandıracağı açıkça ortadadır. Kamu malı niteliği taşıyan eğitimle kâr amaçlı girişimcilik asla bağdaştırılamaz. Reform girişiminde bulunanların yüzlerini biraz da eğitimde özelleştirme furyasına kendini kaptırmamakta direnen ülkelere çevirmelerinde yarar vardır.

Anılan metinde yabancı yükseköğretim kuruluşlarının ülkemizde akademik birim açmalarının bir amaç olarak sunulması da kaygı verici bir gelişmedir. Cumhuriyet döneminin genelde başarılı bir projesi olan devlet bursuyla yabancı ülkelerin önde gelen üniversitelerine öğrenci gönderme ve bu yolla yerel eğitim süreçlerini güçlendirme uygulamasını geliştirmek yerine, üstelik ülke ayrımı ve kalite vurgusu yapılmaksızın farklı bir yola girilmiş olması birçok soru işaretini beraberinde getirmektedir.

Vakıf üniversiteleri-özel üniversiteler-yabancı yüksek eğitim kuruluşları üçlüsünün devlet üniversitelerindeki benzer eğilimlerle birlikte yükseköğretim sisteminin kısa sürede özelleşmesi ve büyük bir çöküntü yaşaması anlamına geleceği açıkça ortadadır. Bu, önemli kaynak sorunlarıyla karşı karşıya oldukları halde ülkemizin sesini uluslararası bilim dünyasında da duyurmaya çalışan gelişmiş olanlar başta olmak üzere devlet üniversitelerimizin, içlerinin boşalmasına da yol açarak gelişmelerini sekteye uğratacak bir nitelik taşımaktadır. Yükseköğretimde yapılmak istenenler, uzun yıllar boyunca ülkemizin gelişmesine önemli katkılarda bulunan kamu iktisadi teşebbüslerinin yakın geçmişimizdeki özelleştirilme sürecini anımsatmaktadır.

Yükseköğretimin bütün bileşenlerini bu gelişmeler karşısında iş işten geçmeden çok daha duyarlı olmaya çağırıyor ve bunu bir görev sayıyorum.

Prof. Dr. Fikret Şenses/ODTÜ İktisat Bölümü

12 Ekim 2012